

## **In gesprek met Marit Törnqvist, illustrator en schrijver van kinderboeken**

*Voor ons lespakket over klimaat en natuur in de Zaanstreek spraken we met Marit Törnqvist, illustrator en schrijver van kinderboeken. Marit bezocht onlangs Antarctica. Deze reis werd gedocumenteerd door het tv-programma Frontlinie. In de documentaire zijn de gevolgen van klimaatverandering op Antarctica te zien. Marit had voor, tijdens en na haar reis nauw contact met een basisschoolklas om hen bewust te maken van klimaatverandering en de impact ervan op hun leefomgeving. Zij werkt momenteel aan een kinderboek geïnspireerd op haar reis naar Antarctica.*

### **U bent illustrator en schrijver van kinderboeken. Wat maakt het voor u belangrijk om juist kinderen via verhalen kennis te laten maken met een groot thema, zoals klimaatverandering?**

Kinderen zijn de generatie die hier het meest mee te maken gaat krijgen. Zij groeien op in een wereld waarin klimaatverandering geen toekomstscenario meer is, maar realiteit. Ze zullen er hun hele leven de gevolgen van voelen.

Daarom vind ik dat we het hen verschuldigd zijn om eerlijk te vertellen wat er speelt. Niet om ze bang te maken, maar om ze te laten begrijpen wat er gebeurt en welke keuzes we als samenleving moeten maken. Verhalen zijn daarbij een belangrijk middel. Ze maken moeilijke onderwerpen toegankelijk.

### **U reisde onlangs naar Antarctica om de gevolgen van klimaatverandering met eigen ogen te zien. Waarom wilde u die reis maken?**

Vier jaar geleden werd ik door een hoogleraar fysische geografie benaderd om mee te gaan. Ik was meteen enthousiast, maar ik twijfelde ook: waarom ik? Wat kan ik daar toevoegen?

In de aanloop naar de reis sprak ik veel met wetenschappers. Wat me opviel, was dat ze enorm veel kennis hebben, maar dat die kennis vaak moeilijk over te brengen is. Ik zat in allerlei Zoom-meetings en merkte dat ik het simpelweg niet goed begreep.

Toen realiseerde ik me: als ik dit al niet begrijp, hoe moet dat dan voor kinderen zijn? Ik zat eigenlijk op hetzelfde niveau als zij. Dat inzicht was voor mij doorslaggevend. Ik wilde het met eigen ogen zien, het zelf ervaren, en het vervolgens vertalen naar een verhaal dat kinderen wél begrijpen.

### **Was er een moment waarop u dacht: dit móet ik kinderen vertellen?**

Eigenlijk was de hele reis indrukwekkend, want Antarctica is zo groot. Overal waar je kijkt zie je ijs. Je voelt letterlijk hoe klein je bent in zo'n gigantische, witte wereld. Het idee dat er duizenden meters ijs

onder je voeten liggen, is bijna niet te bevatten. En zelfs na uren vliegen bevind je je nog steeds in diezelfde eindeloze ijsvlakte.

Maar juist daardoor werd het contrast zo pijnlijk zichtbaar toen we op een plek kwamen waar het ijs verdwenen was. Alleen stenen en modder bleven over. Wetenschappers vertelden dat daar vroeger gewoon ijs lag. Dat was gesmolten. Op zo'n moment besef je: als dit op grote schaal gebeurt, zijn de gevolgen enorm. De zeespiegel kan tientallen meters stijgen.

En dan de keizerspinguïns. Dat vond ik misschien wel het meest aangrijpend. Hun leefgebied verdwijnt doordat het zee-ijs te vroeg smelt. Daardoor kunnen ze hun jongen niet meer veilig grootbrengen. Die vallen in het water voordat hun vacht waterdicht is, en sterven. Dat is geen toekomstmuziek, dat gebeurt nu. Dat maakt het zo confronterend. Voor het eind van deze eeuw zijn ze uitgestorven.

### **Hoe heeft deze reis uw kijk op klimaatverandering veranderd?**

Het heeft alles veel concreter gemaakt. Ik zag niet alleen wetenschappelijke berichten, maar de echte gevolgen. Wat me ook opviel, is hoe snel het gaat. Het was soms zelfs warm in Antarctica, terwijl het daar eigenlijk altijd zou moeten vriezen. Ik heb zelfs gezwommen in smeltwater. Dat zegt genoeg.

Daarnaast werd ik me nog bewuster van hoe weinig wij als 'gewone' mensen eigenlijk weten. Wetenschappers zijn voorzichtig, omdat ze niets willen zeggen wat niet volledig bewezen is. Maar dat heeft ook een keerzijde. Moeten we echt wachten tot alles 100% zeker is voordat we handelen? Tegen die tijd zijn we misschien te laat. Voor sommige diersoorten, zoals de keizerspinguïn, is het eigenlijk al te laat.

Maar dat betekent niet dat we niets meer kunnen doen. Integendeel. Elke kleine stap helpt. Ik vergelijk het graag met kiezelsteentjes: één steentje lijkt niets, maar als genoeg mensen meedoen, ontstaat er een berg.

### **U sprak met een basisschoolklas in Amsterdam. Wat viel u op?**

In het begin waren ze vooral nieuwsgierig naar praktische dingen: "wat eet je daar, wat trek je aan, slaap je daar in een stapelbed?" Over klimaatverandering wisten ze weinig.

Maar toen ik vertelde over de keizerspinguïns, veranderde dat. Dieren raken kinderen. Ze vonden het verschrikkelijk dat deze dieren uitsterven door menselijk gedrag. Daarna begonnen ze vragen te stellen: wat kunnen wij doen? Ze kwamen zelf met ideeën: minder spullen kopen, kleding ruilen, op de fiets in plaats van met de bus naar het schoolreisje. Dat vond ik heel bijzonder.

### **Verrasten kinderen u in hun manier van denken?**

Wat me vooral opviel, is hoe snel ze grote conclusies trekken. Ze kunnen zeggen: 'Dus straks staan alle huizen onder water en als we niks doen verdrinken we.' Dat klinkt heftig, maar het laat ook zien dat ze de

ernst voelen. Tegelijkertijd zorgt die directheid ervoor dat ze sneller in actie willen komen. Dat is iets waar volwassenen van kunnen leren.

### **Wat werkt het beste in een klimaatles?**

Een combinatie van uitleg, vragen stellen en samen doen.

Ik begon met vertellen over mijn aankomende reis en legde de nadruk erop dat ik zelf nog heel weinig wist. Dat de kinderen mij moesten helpen met vragen aan de wetenschappers bedenken. Tijdens mijn reis hield ik een dagboek bij. Daar mochten de kinderen op reageren. Zij stelden vragen, ik gaf antwoorden. Na afloop bedachten ze zelf dat ze in actie wilden komen. Ze wilden zich inleven in een wereld waarin het water stijgt. Dat leverde prachtige en creatieve ideeën op die ze in verhalen en tekeningen hebben verwerkt: leven in onderzeeërs, op woonboten, of met zelf verbouwde groenten uit bewaarde zaden. Door zelf te creëren, gaan kinderen echt beseffen wat er speelt.

### **Wat wilt u leerkrachten meegeven?**

Vertel het eerlijke verhaal, maar leg de verantwoordelijkheid niet bij kinderen. Laat ze ontdekken, vragen stellen en begrijpen. En zorg dat ze zien dat volwassenen ook verantwoordelijkheid nemen. Er moet altijd een positief getint actieplan volgen op dit verhaal waar de kinderen bij kunnen aanhaken.

### **Klimaatverandering is abstract. Hoe maakt u het zichtbaar?**

Door verhalen en illustraties. Beelden helpen kinderen om het te begrijpen en te onthouden. Over klimaatverandering bestaan veel non-fictieboeken maar daar kleeft een gevaar aan: als kinderen ze lezen moet er goede begeleiding zijn bij het verwerken van de informatie. Het is niet de bedoeling dat kinderen zich verantwoordelijk gaan voelen of bang en er met niemand over praten. Ikzelf zal kiezen voor fictie omdat je dan zowel de emoties van het kind – de hoofdpersoon – als de volwassenen om het kind heen kan beschrijven. Daarmee denk ik dat je het eerlijke verhaal kan vertellen maar ook weer hoop kan meegeven.

### **Welke beelden uit Antarctica zijn het krachtigst?**

De keizerspinguïns die hun jongen verliezen door het te vroeg smeltende zee-ijs. Dat is een direct en aangrijpend gevolg van klimaatverandering.

### **Wat vertelt u wel en niet aan jonge kinderen?**

Ik vertel het eerlijke verhaal, maar zonder ze bang te maken of een schuldgevoel te geven. Kinderen trekken vaak zelf al conclusies. Het is belangrijk dat het geen sciencefiction wordt. Dan wordt het iets onrealistisch en het is juist heel realistisch.

### **Hoe bewaakt u die balans?**

Je moet kinderen meenemen op reis, ze een verhaal vertellen en ze er onderdeel van maken. Dat heb ik ook gedaan voor en tijdens mijn reis op Antarctica met 'mijn' klas. De serie lessen moet organisch zijn. Eerst beginnen met aardrijkskunde, biologie, de wereld leren kennen en daarna pas lokaal maken en samen met de kinderen bedenken wat zij en hun omgeving zelf kunnen doen om klimaatverandering af te remmen.

### **Welke rol speelt hoop in uw verhalen?**

Heel veel. Kinderen begrijpen al dat je dingen moet doen die soms niet leuk zijn, omdat ze goed voor je zijn. Dat geldt ook voor het klimaat.

Je hoeft niet perfect te zijn. Af en toe iets 'slechts' doen kan, maar probeer meestal de betere keuze te maken. Minder vliegen, minder vlees, vaker fietsen. Zo wordt duurzaamheid iets heel normaal.

### **Wat kunnen volwassenen beter doen?**

Geef het goede voorbeeld. Neem ze mee in de beweegredenen van volwassenen en leg het niet op hun schouders. Leg bijvoorbeeld uit waarom de school ervoor kiest om bijvoorbeeld met de fiets op schoolreisje te gaan en niet met de bus of leg als ouder uit waarom je met de auto naar Italië op vakantie gaat en niet met het vliegtuig. Neem ze mee in de redenen en laat zien wat er moet gebeuren. Kinderen kunnen niet vechten, ze zijn machteloos. Ze kunnen wel de wereld wakker schudden. En ze zijn coöperatief. Als je duurzame dingen doet als school of gezin, vier dan dat succes met elkaar.

### **Hoe maakt u de link tussen Antarctica en Nederland?**

Zoals het leefgebied van keizerspinguïns verdwijnt, zo verdwijnen er ook bijvoorbeeld insecten in Nederland. Alles door diezelfde opwarming van de aarde. En als daar het ijs smelt, stijgt de zee hier en zal Nederland, en dus ook de Zaanstreek, onder water komen te staan.

### **Kunt u al iets vertellen over uw nieuwe boek?**

Ik ga pas volgend jaar beginnen met het boek. Maar dan probeer ik een mooi verhaal te maken dat gaat over het eerste kind dat naar het wetenschappelijke station Wasa gaat, waar ik ook was. Ik ga proberen vanuit het perspectief van het kind die plek te beschrijven. De schoonheid, de leegte, de activiteiten. Het wordt hopelijk spannend en grappig, maar het zal ook het eerlijke verhaal vertellen en laten zien wat er gebeurt met onze wereld als Antarctica echt harder begint te smelten. Het moet kinderen bewust maken van wat er gebeurt en hopelijk delen zij dit weer meer hun omgeving.